

Indicko-čínský pohraniční spor – retrospektiva po padesáti letech II

JAROSLAV STRNAD

Druhá světová válka, její průběh i výsledek zásadním způsobem ovlivnily vnitropolitické i vnější vztahy všech aktérů, kteří se jí účastnili nebo do ní byli nějakým způsobem vtaženi. Velká Británie z ní sice vyšla jako vítěz, ale s těžce oslabenou ekonomikou a v důsledku řady porážek na asijských bojištích s podlomenou prestiží ve svých koloniálních državách. Indický boj za nezávislost vstoupil do nové radikální fáze, kdy bylo všem zainteresovaným stranám záhy jasné, že dekolonizace této někdejší perly britského impéria je nyní záležitostí nejvýše několika málo let. Čankajškova Čína se sice mohla počítat mezi vítězné mocnosti, vnitřní slabost a vyčerpanost v důsledku válečného konfliktu zde ale postupně vyústila v rozvrat, z něhož se nakonec jako vítěz vynořila pevně organizovaná komunistická strana. V očích mnoha současníků se v jižní a východní Asii druhá polovina čtyřicátých let jevila jako nástup zcela nové doby. V srpnu 1947 byla Britská Indie rozdělena na Indii a Pákistán, dva státy v podobě tří územních celků, které již od svého zrodu vedly válku o celek čtvrtý, knížecí stát Kašmír; za necelého půl roku získala nezávislost Barma a 1. října 1949 Mao Ce-tung v Pekingu vyhlásil vznik Čínské lidové republiky, „demokratické diktatury lidu“ odhodlané budovat zcela nový model společnosti.

2. Noví herci ve starých rolích

Pozornější pohled na některé aspekty myšlení a chování těchto nových subjektů mohl ale již tehdy odhalit až překvapivou kontinuitu se starým, deklarativně překonaným světem imperiálních mocností. Tak čínská politika vůči Tibetu navázala na starou imperiální představu, že Tibeťany je třeba chápat jen jako menšinové etnikum existující v rámci hanského státu a Tibet jako integrální součást Číny. V zahraničněpolitické koncepci nezávislé Indie naopak dosti dlouho přežívala britská imperiální představa, že by si Tibet měl udržet status polonezávislého státního útvaru, jenž by sice formálně uznával čínskou suzerenitu, současně by ale fungoval jako nárazníkový stát pod jistým vlivem vlády v Dillí. Nositelem tohoto pojetí se ve vládě nezávislé Indie stal především její vlivný ministr vnitra a Néhrúův přítel Valabhbhái Patél.

Patéla jako představitele pravicového křídla Indického národního kongresu navíc silně znepokojilo vojenské obsazení Tibetu komunistickou Čínou v roce 1950 – děsilo ho „rudé nebezpečí,“ jež se vynořilo náhle a nečekaně na severní, nijak nezabezpečené indické hranici. V dopise Néhrúovi ze 7. listopadu 1950 (jednom ze svých posledních písemných dokumentů psaném krátce před smrtí) Patél Néhrúa varoval před možnými riziky komunistické infiltrace do indického vnitrozemí a navrhoval i řadu konkrétních kroků, jak této nové hrozbě čelit. Pozoruhodná na tomto dopisu je i forma, jakou rekapituluje minulou politiku britské koloniální vlády vůči Tibetu: zásadně užívá zájmena první osoby množného čísla, již se s jejími kroky sám fakticky ztotožňuje: „V roce 1914 jsme s Tibetem dohodli konvenci, kterou Čína nepotvrdila. Rozsah tibetské autonomie jsme zřejmě chápali jako nezávislost v uzavírání smluvních vztahů.“

¹ Celý text dopisu publikoval Das 1974, s. 335–341.

² Woodman 1969, s. 213–215.

Jediné, co jsme asi požadovali, bylo kontrasignování čínskou stranou.“ Expanzionistický charakter komunistické ideologie Patél považoval za desetkrát nebezpečnější než starý imperialismus evropských mocností. Ke staré známé bezpečnostní hrozbě ze severozápadu reprezentované nyní nepřátelským Pákistánem přibýlo nové nebezpečí ze severu a severovýchodu. Jak se záhy ukázalo, Patélovo varování, že Indie bude muset čelit hrozbě na dvou frontách, patřilo k tomu typu proroctví, která mají tendenci se sama naplňovat.¹

Status Tibetu, kde měla až do roku 1954 Indie jako dědička britských bezpečnostních a komerčních zájmů své politické a obchodní zastoupení, a zejména odpor tibetského obyvatelstva proti čínským reformním a integračním snahám, se stal v následujících letech faktorem, který výrazně komplikoval vývoj indicko-čínských vztahů a měl pravděpodobně rozhodující vliv i na postupnou eskalaci problému nevyřešených hranic mezi oběma státy. Ve východním

sektoru představovala kromě celkově nevyřešeného statutu tzv. McMahonovy linie specifický problém otázka enklávy a kláštera Tawangu (tzv. Tawang tract). Britská správa mezi lety 1940–1945 předložila vládě ve Lhasě ve věci vymezení hranice v tomto úseku několik návrhů, jež ponechávaly samotný klášter na tibetské straně. Tibetská vláda však na britské nabídky nereagovala a v roce 1945 a znovu v roce 1947 vznesla vlastní územní požadavky, v druhém případě již adresované vládě nezávislé Indie.² V okamžiku vyhlášení indické nezávislosti nebyla otázka hranice v oblasti Tawangu vůbec nijak řešena – nevztahovalo se na ni ani celkové indicko-tibetské ujednání ohledně McMahonovy linie. Obdobná situace panovala v západním sektoru v oblasti Ladákh: poslední mapa, kterou Britové vypracovali pro potřeby Kabinetní mise vyslané do Indie v roce 1946, ponechávala celou tuto oblast bez jakéhokoli vymezení hraniční čarou – veškeré předchozí úvahy britských koloniálních strategií ohledně

Indická patrola v Aksai Čínu.

předsunutých či jinak narysovaných hranic byly už zřejmě definitivně uloženy k ledu.³ Krátce po vyhlášení indické nezávislosti se Čankajškova Čína obrátila na vládu v Dillí se zdvořilým dotazem, jakou představu má Indie ohledně svých hranic s Tibetem. Indická odpověď, pokud existuje, není známa.⁴

V Indii se otázkou indicko-tibetské hranice začala počátkem padesátých let zabývat Historická sekce ministerstva zahraničních věcí, v jehož čele stál sám premiér Néhrú. Obsazení Tibetu Čínou a spor s Pákistánem o Kašmír, jehož součástí byla i dosud nevymezená část Ladákh a Aksai Činu, učinily nyní z pátrání po historických mapách a svědectvích nadmíru aktuální téma. Prvním praktickým krokem, který Néhrúova vláda učinila přímo v terénu, byla anexe celé oblasti Tawangu v únoru 1951, zjevně jako přímá reakce na čínskou okupaci Tibetu. Ve stejném roce byly rozsáhlé oblasti mezi McMahonovou linií na severu a úpatím Ásámského Himálaje na jihu spojeny do jednoho

územního celku nazvaného North-East Frontier Agency (NEFA).⁵ V kontextu nástupu komunistické vlády v Číně a na něj reagujícím doporučením Vallabhbaího Patéla⁶ je zřejmě třeba chápat i obranné smlouvy, jež Indie uzavřela postupně s Bhútánem v roce 1949 a s Nepálem a Sikkimem v roce 1950. V roce 1953 pak v Dillí padlo rozhodnutí, že v oblasti Ladákh je severní hranice Indie totožná s linií, již londýnské vládě v roce 1897 navrhl ve svém memorandu Sir John Ardagh.

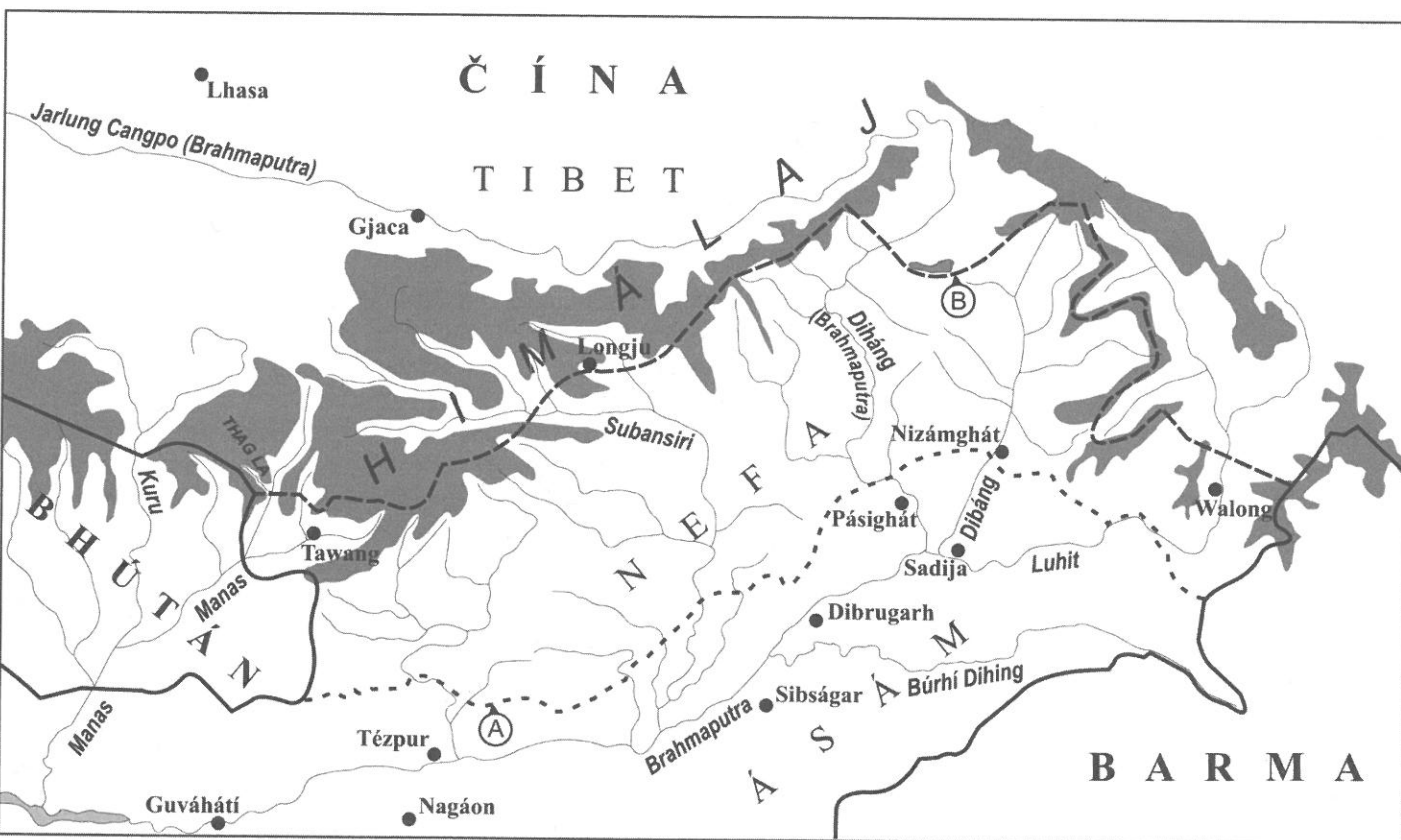
Přijetí v podstatě maximalistických územních nároků, jež byly formulovány za různých okolností v různých dobách trvání britské nadvlády, ovšem indická strana hájila tvrzením o jejich historické opodstatněnosti a fixování dlouhou tradicí, jež údajně sahá hluboko do předkoloniálního období. Dlouholetý ředitel Historické sekce Sarvepalli Gopal, jenž zpracovával pro Néhrúa historické podklady pro konkrétní politická rozhodnutí ohledně hranic, shrnul indické stanovisko celkem jednoznačně:

³ Gupta 1981, s. 54.

⁴ Woodman 1969, s. 215.

⁵ V roce 1972 získalo toto území statut svazového teritoria a nový název Arunáčalpradéš; proces integrace do indických politických struktur byl završen v roce 1987, kdy se Arunáčalpradéš stal 24. indickým svazovým státem.

⁶ Das 1974, s. 340, bod f).

Severovýchodní pohraniční oblast v indicko-čínském pohraničním sporu

- (A) - - - - tzv. vnější linie (Outer Line, 1873), severní hranice indické provincie Ásám považovaná Čínou za státní hranici
- (B) - - - - tzv. McMahonova linie (1914) považovaná Indií za státní hranici

⁷ Gopal 1984, s. 306.

⁸ Mullik 1971, s. 150–151.

⁹ Maxwell 1970, s. 74.

¹⁰ Mullik 1971, s. 151.

Odsouvat stranou významná a rozmanitá svědeckví tradice, zvyků a správy trvající stovky let a hledět pouze do nějakých map (some odd maps) z posledního sta let znamená nevidět les pro pár nejbližších keřů. Předpokládat, že před příchodem Britů nemá nic žádnou váhu, zabývat se detaily politického rozhodování britského období a navrhnout kompromisní řešení, jež mají být brána v úvahu jedině proto, že je navrhli Angličané, je projevem intelektuální plytkosti.⁷

Toto sebevědomé odvolávání se na existenci dávných předbritských tradic mělo ovšem jeden nezanedbatelný kaz – tradiční hranice v neobydlených nebo jen řídko osídlených oblastech měly povahu pohraničních zón, nikoli přesně vymezených linií. Stanovisko, že linie vymezené Brity jsou vlastně totožné s hranicemi tradičních indických kulturních a politických útvarů, a jsou tudíž jednoznačně historicky dané a prakticky nediskutovatelné, ovšem nevytvářelo vhodný předpoklad pro budoucí jednání o vymezení hranic s čínskou stranou.

3. Přátelství bez hranic?

Během první poloviny padesátých let se ale zdálo, že tato otázka, jakkoli sama o sobě snad obtížně řešitelná, zůstane na okraji zájmu obou států, jež v řadě jiných oblastí zahraniční politiky měly tendenci spíše spolupracovat. Snahu o navázání a udržování celkově přátelských styků s komunistickou Čínou lze nepochybně přiznat ministerskému předsedovi Néhrúovi, který si současně vyhradil i funkci ministra zahraničí a byl po celou dobu svého působení faktickým tvůrcem indické zahraniční politiky.

Néhrú a jeho čínský protějšek, ministerský předseda a do roku 1958 též ministr zahraničních věcí Zhou Enlai podepsali v dubnu 1954 v Pekingu čínsko-indickou obchodní dohodu týkající se Tibetu, jež ve své preambuli obsahuje formulaci pěti zásad mírového soužití známých jako *pañčāšila* a také formulaci označující Tibet jako region Číny. Indie se touto smlouvou vzdala svých vojenských, komunikačních, poštovních a jiných zařízení, jež v Tibetu zdědila po britské koloniální správě a výslovně uznala Tibet za součást Číny. V euforické atmosféře indicko-čínského sbatření (v Indii slaveného heslem *hindí číní bhái bhái*) prošla bez větší pozornosti pro budoucnost nikoli bezvýznamná skutečnost, že Indie tyto faktické ústupky nepodmínila žádným ujištěním ze strany Číny, jež

by jasně deklarovalo respektování indického stanoviska ve věci vymezení indicko-tibetské hranice. A vzhledem k tomu, že jednou z oněch v preambuli deklarovaných zásad mírového soužití bylo též nevměšování se do vnitřních záležitostí jiných zemí, neměla nyní indická vláda ani žádný legitimní nárok vyjadřovat se k případnému porušování lidských práv čínskými represivními složkami v Tibetu.

B. N. Mullik, jenž od roku 1950 až do podzimu 1964 stál v čele indické rozvědky (oficiální název zněl Intelligence Bureau, IB, Zpravodajský úřad), ve svých pamětech popisuje instrukce pro členy indické delegace vyslané do Pekingu k jednání, jež předcházela podepsání výše zmíněné indicko-čínské dohody. Podle Mullika se představitel IB pokoušel prosadit názor, že při jednání s čínskou stranou je třeba vyvolat i diskusi o indicko-čínské hranici, a poukazyval na to, že čínské mapy stále zobrazují rozsáhlá území nárokovaná Indií jako její vlastní. Tento postup byl ale zamítnut a zřejmě z Néhrúovy iniciativy bylo rozhodnuto otázku hranic vůbec nezmiňovat, protože ta podle indického stanoviska vůbec neexistuje: hranice je jasně dána tradicí a existujícími zvyklostmi.⁸ Šlo tedy jednoznačně o vědomé pokračování v politice unilaterálních rozhodnutí, jež neměla být konzultována s druhou stranou. V tomto světle je třeba interpretovat i memorandum, které Néhrú rozeslal ministerstvům zahraničí, obrany a vnitra 30. června 1954, tedy pouhé dva měsíce po podepsání výše zmíněné dohody. V tomto memorandumu Néhrú zdůraznil, že

v souladu s naší politikou v důsledku naší dohody s Čínou je třeba severní hranici považovat za pevnou a definitivní, o níž není možno s nikým diskutovat. Podél celé této hranice je třeba vybudovat systém kontrolních stanovišť. Zejména bychom měli mít kontrolní stanoviště na takových místech, jež by mohla být považována za sporná území.⁹

Mullik celkem přesně poznamenává, že na konferenci hovořily obě delegace dvěma různými hlasy: podle indické strany se mělo jednat o všech nevyřešených otázkách (minus otázka hranic, jež vlastně neexistuje), podle čínských představitelů se jednání mělo týkat jen takových problémů, jež jsou „zralé pro diskusi“ – tato formulace připouštěla, že existují ještě další otázky, na něž přijde řada později, aniž by přímo naznačila, že jedna z nich se týká právě vymezení

hranic.¹⁰ O té se obě strany z různých důvodů vědomě rozhodly mlčet.

V prosinci roku 1954 vydala Indie první oficiální mapu, na níž jsou území jižně od McMahonovy linie a celý Aksai Čin jasně vyznačeny jako indické území. V obou těchto oblastech se ale indický nárok překrýval s nárokem čínským, jenž se shodou historických okolností opíral převážně o tibetské dokumenty. V okamžiku, kdy Indie uznala Tibet za součást Číny, se ovšem tyto dokumenty staly platnou součástí čínské argumentace a současně byla tímto indickým aktem zpochybněna legitimita McMahonovy linie, kterou Čína s odkazem na nepravomocnost tibetského podpisu nikdy neuznala.¹¹

4. Potíže s Tibetem

Rezolutní indický postoj k otázce hranic a současně nereflexivní tato otázka v oficiálních indicko-čínských jednáních vedly již v první polovině padesátých let k vytvoření latentního a potenciálně nebezpečného zdroje možného konfliktu mezi oběma zeměmi. Otevřeně se ale toto nebezpečí začalo projevovat až v roce 1956 v souvislosti s rozvíjejícím se hnutím tibetského odporu proti čínské politice. Lze říci, že se Tibet stal katalyzátorem procesu eskalace napětí na indicko-čínské hranici, které vyvrcholilo otevřeným válečným střetnutím v říjnu a listopadu 1962. Od počátku druhé poloviny 50. let se posílené čínské pohraniční hlídky snažily především zamezit přechodům tibetských povstalců z indického na čínské území a naopak. Čína se obávala zejména možného zasahování ze strany Spojených států, které měly své základny v Pákistánu a mohly odtud podporovat jak povstalce v Tibetu, tak podněcovat případné rozšíření nepokojů do sousedního Xinjiangu. Pravidelné čínské hlídky v pohraničním pásmu narážely stále častěji na předsunutá indická postavení, což při neexistenci demarkované hraniční čáry vedlo k nedorozuměním a občas i k ozbrojeným srážkám.¹²

V polovině roku 1956 dostal Tändzin Gjamcho, tibetský 14. dalajlama, pozvání k návštěvě Indie u příležitosti 2500. výročí narození Gautamy Buddha. Ve zjitřené atmosféře stupňujícího se tibetského odporu proti čínské okupaci a čínským represím se z jinak nevinné záležitosti stal pro čínskou vládu delikátní zahraničněpolitický problém. V první čínské reakci se dalajlamovi dostalo důrazného doporučení pozvánku od fakticky soukromé náboženské instituce odmítnout. Teprve následné oficiální pozvání od indické vlády přimělo čínské představitele změnit názor

a návštěvu přece jen povolit. Není bez zajímavosti, že v rámci obsáhlého „předvýjezdového školení“, které musel tibetský duchovní vůdce absolvovat, nechyběla instrukce, jak reagovat na případné dotazy indických představitelů ohledně indicko-tibetské hranice: dalajlama měl pouze říci, že je to záležitost pro ministerstvo zahraničí v Pekingu.¹³ Z čínské strany tu šlo o nadbytečnou opatrnost – v obsáhlém rozhovoru s indickým ministerským předsedou Néhrúem o hranici zřejmě nepadla ani zmínka. Dalajlama ale Néhrúa podrobně informoval o rapidně se zhoršující situaci ve své vlasti a svěřil se mu se svým přáním zpět do Tibetu se již nevrátit. Néhrú se snažil mladého dalajlamu přesvědčit, že ve své zemi bude svému lidu moci prokázat větší službu než v exilu; oba pak měli shodou okolností možnost probrat situaci v Tibetu s čínským premiérem Zhou Enlaiem, který byl právě v Indii na oficiální státní návštěvě. Na naléhání obou státníků a po zvláštním ujištění ze strany Zhou Enlaie, že se zasadí o nápravu možných čínských přehmatů, se nakonec tibetský vůdce v únoru 1957 rozhodl k návratu do vlasti. Situace v Tibetu se v důsledku souběhu těchto okolností stala celkem přirozeně i jedním z námětů rozhovorů mezi oběma státníky.

Při této návštěvě se také Néhrú zmínil o čínských mapách, které dle přesvědčení indické strany zobrazovaly rozsáhlé části indického území a části Sikkimu a Bhútánu jako součást Číny. Podle pozdější Néhrúovy interpretace Zhou Enlai tehdy tvrdil, že o ničem takovém neví, že ale Čínská lidová republika obecně způsob vymezení McMahonovy linie nepovažuje za správný, protože jde o produkt britské imperiální politiky. Je nicméně nakloněna uznat ji jako *de facto* existující hranici, dosud však tuto otázku nekonzultovala s tibetskými představiteli. Néhrú si údajně z tohoto rozhovoru odnesl dojem, že Čína je v podstatě McMahonovu linii ochotna uznat a že v západním a centrálním sektoru bude respektovat tradiční hranici.¹⁴

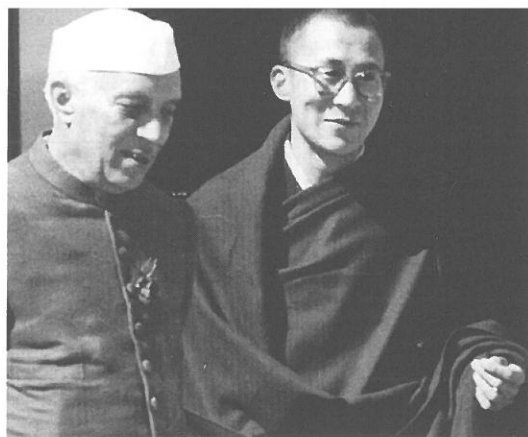
Pokud šlo o čínské stanovisko k McMahonově linii, byl Néhrúův odhad zřejmě správný – koneckonců pozdější jednání o čínsko-barmské hranici jasně ukázala čínskou ochotu tuto linii uznat i v barmském sektoru dřívější hranice britské Indie s Čínou. Zhou Enlai ale zřejmě považoval za předčasné dávat nyní Indii v této věci jakékoli závazné ujištění, pokud existovala reálná možnost vážnějších neshod ohledně průběhu hranice v Aksai Činu. Zde měla Čína jasný zájem o tu část Indií nárokovaného území,

¹¹ Norbu 1997, s. 1083.

¹² Ibid., s. 1085–1086.

¹³ Dalai Lama 1962, s. 142.

¹⁴ Mullik 1971, s. 161.

již měla vést v té době právě budovaná strategická silnice spojující Xinjiang s Tibetem. Vlastní ochotu ustoupit ve východním sektoru by pak bylo možno nabídnout jako protihodnotu za uznání čínského nároku na západě. Z dostupných informací se ale zdá, že zejména pokud šlo o západní sektor, byl rozhovor obou státníků spíše nekonkrétní – o budované čínské silnici se tu zřejmě vůbec nehovořilo.

Podle Mullikova tvrzení ale indické zpravodajské složky o budování této komunikace věděly již od roku 1951. Až do září 1957, kdy se v čínském tisku objevila zpráva, že silnice je nyní před dokončením, se indická strana touto skutečností vážně nezabývala. Teprve poté, co si čínského oznámení všiml indický tisk, vznikla potřeba na tento problém nějak zareagovat. Mullikův Zpravodajský úřad zintenzivnil patrolování této sporné oblasti a v Aksai Činu zjistil známky dalších čínských infiltrací. V březnu 1958 předložil svá zjištění vládě a doporučil, aby Indie vznesla proti tomuto narušování své hranice oficiální protest. Je zajímavé, že se tato iniciativa nesetkala s žádným nadšením ani u zástupců ministerstva zahraničí, ani u armádního velení. Ministerstvo zahraničí poukazovalo na skutečnost, že přesná hranice v tomto sektoru nebyla dosud vymezena a že protest by se tudíž nemohl opřít o žádný pevný základ. Vojáci namítali, že oblast je obtížně dostupná a že v současné době zde není ani technicky možné zřizovat stálá kontrolní stanoviště, natož odtud vytlačit čínské jednotky silou. Kromě toho silnice nemá žádný strategický význam; Indii může být celá věc jen na obtíž („of nuisance value“).¹⁵ Z dostupných zdrojů vyplývá, že tím, kdo tlačil indické stanovisko do konfrontační polohy, byla právě indická rozvědka v čele s Mullikem; armáda, která zaujímal podstatně zdrženlivější postoj, průzkumným iniciativám rozvědky ve sporné oblasti zpočátku nijak aktivně nečelila, čímž se do jisté míry vzdávala kontroly nad

vývojem situace. Obdobně tomu bylo v případě ministerstva zahraničí, které navíc nemělo v terénu žádné vlastní zpravodaje a podléhalo v poslední instanci samotnému Néhrúovi, jenž měl plnou důvěru v Mullika a ponechával mu téměř úplně volnou ruku.

Až do roku 1958 se dalo hovořit o trvajícím indicko-čínském přátelství, jež bylo sice poněkud zkaleno některými nedorozuměními, které obě strany nebyly schopny nebo ochotny řešit; snažily se je však alespoň tlumit. Toto lavírování ukončil následujícího roku dramatický zlom na diplomatickém i vojenském poli, který otevřel cestu k následnému otevřenému válečnému konfliktu. Rozbuškou se stal opět Tibet: v únoru 1959 se násilné konfrontace mezi čínskými jednotkami a tibetským hnutím odporu rozšířily až do Lhasy a počátkem března přiměly dalajlamu k rozhodnutí uchýlit se do exilu v Indii. Večer 17. března opustil dalajlama s nepočtným doprovodem Lhasu a po dramatickém útěku překročil 31. března u Tawangu McMahonovu linii. V následném veřejném vystoupení prohlásil, že opustil Tibet dobrovolně a že on a jeho kabinet je tibetským lidem nadále uznáván jako legitimní představitel tibetské vlády. 24. dubna navštívil dalajlamu v jeho dočasném útočišti v horském letovisku Masúri sám Néhrú. V soukromém rozhovoru sice odmítl jeho žádost, aby ho Indie oficiálně uznala jako představitele „svobodné vlády“ Tibetu, ale samotná návštěva byla obecně chápána jako jednoznačné gesto oficiálních indických sympatií. V mohutné vlně solidarity indického veřejného mínění s utlačovaným Tibetem vzala idea indicko-čínského přátelství definitivně za své a do centra pozornosti indických politiků a publicistů se rázem dostala i otázka indicko-čínské hranice.

Ve svém projevu v indickém parlamentu 27. dubna a znovu pak 4. května Néhrú zformuloval tři základní hlediska, jež bude Indie sledovat ve své politice vůči Číně: 1. zachování vlastní bezpečnosti a integrity; 2. snahu o zachování přátelských vztahů s Čínou; a 3. hluboké sympatie k lidu Tibetu. Snaha o zachování alespoň korektních vztahů s Čínou byla ovšem během několika následujících měsíců vystavena těžkým zkouškám. Již první čínská reakce na dalajlamův útěk do Indie byla ostrá a nekompromisní. Podle čínských sdělovacích prostředků byl dalajlama do Indie unesen tibetskými povstalci a pokud nyní jedná v Indii o své vůli, je sám povstalec. Néhrúovo setkání s ním je třeba chápat jako nepřátelský akt Indie vůči Číně. 16. května

¹⁵ Mullik 1971, s. 199–201.

předal čínský velvyslanec v Indii náměstkovi indického ministerstva zahraničí ostrou nótu, v níž Indii obvinil z podpory tibetských povstalců. Své vystoupení doplnil politickou úvahou, již indiští představitelé interpretovali jako zastřenou hrozbu. Velvyslanec prohlásil, že Čína není tak pošetilá, aby si proti sobě postavila na východě jako nepřítele USA a současně na jihozápadě Indii: čelit protivníkům na dvou frontách je jistě hloupé, což by snad mohli pochopit i indiští přátelé. Mullik k tomu dodává, že byl krátce nato z důvěryhodných zdrojů informován o schůzce čínského velvyslance s pákistánským ministrem zahraničí v Karáči, na níž čínská strana nabízela v kontextu vyhodnocení vzájemných čínsko-pákistánských vztahů. Pákistán na tento první podnět údajně nijak nereagoval; je ale pravděpodobné, že počátky postupně se rodícího pákistánsko-čínského sblížení je možno hledat právě zde.¹⁶

Další nepříjemnou komplikaci pro indickou diplomacii a pro Néhrúa osobně představovaly dalajlamovy pokusy zviditelnit tibetský problém na mezinárodní scéně. 23. dubna tlumočil dalajlamův bratr Gyalo Thondup (tibetsky Gjallo Döndub) tajemníkovi amerického ministerstva zahraničí dalajlamův požadavek, aby USA výrazněji pomohly tibetskému domácímu odboji, jeho samotného aby oficiálně uznaly jako představitele tibetské vlády v exilu a působily v tomto směru i na další spřátelené vlády svobodného světa. Čínská armáda podnikla během jarních a letních měsíců v Tibetu rozsáhlou vojenskou operaci, během níž potlačila povstání ve Lhase a pacifikovala rozsáhlou oblast jižního Tibetu mezi řekou Brahmaputrou (Cangpo) a indickou a nepálskou hranicí. Americkou odpovědí na první dalajlamův požadavek bylo rozšíření již existujícího tajného programu výcviku tibetských partyzánů řízeného zpravodajskou službou CIA. Po pečlivém zvážení situace se nakonec americká vláda přiklonila k variantě spíše diskrétní podpory i na diplomatickém poli. Americká diplomacie se obávala, že přímé uznání tibetské exilové vlády by bylo vykládáno jako zneužívání tibetského problému pro účely studené války, a pokud by se mu nedostalo podpory ze strany dalších, zejména asijských států, stavělo by dalajlamu do pozice americké loutky. Jeho mravní i politická prestiž a z ní plynoucí existující sympatie by tím mohly vážně utrpět.

Jako alternativní řešení americké ministerstvo zahraničí navrhovalo podporu dalajlamově

záměru vystoupit na podzimním zasedání valného shromáždění OSN.¹⁷ I v tomto případě bylo ale dle amerických představ žádoucí, aby se k prosazení tohoto záměru otevřeně angažovaly i další spřátelené státy a zejména asijské země s buddhistickou tradicí. Zde však zažili tibetští a američtí představitelé řadu nepřijemných překvapení. Néhrú dal jasně najevo, že nepovažuje projednávání tibetské otázky ve Valném shromáždění za vhodné mimo jiné i proto, že Čína, proti níž má být kritika namířena, není sama členským státem OSN. Z jeho vystoupení bylo zjevné, že si nepřeje dále vyhrcovat již beztak pošramocené vztahy se svým severním sousedem. Státní department mohl jen s lítostí konstatovat, že „Indie nejednala tak agresivně, jak bychom si byli přáli“.¹⁸ Se stejnou absencí nadšení pro tibetskou kauzu, i když motivovanou jinými ohledy, se američtí vyjednávači setkali u svých spojenců Velké Británie a Francie. Zde vadilo, že se plánovaná rezoluce měla týkat porušování základních lidských práv, což byl dle britského kabinetu zásadní problém:

Jako koloniální mocnost jsme vždy zastávali stanovisko, že Spojené národy nejsou kompetentní schvalovat rezoluce týkající se lidských práv v konkrétní zemi a v budoucnosti by pro nás bylo obtížné držet se tohoto principu, pokud bychom tuto rezoluci podpořili.

Stejně motivovanou zásadovost dala najevo i Francie, jejíž reprezentant poukázal na „obtíže“, jimž na poli dodržování lidských práv čelí jeho země v Alžírsku.¹⁹ Rezoluce požadující „respektování základních lidských práv tibetského lidu a jeho specifického kulturního a náboženského života“, aniž by v ní byla Čína explicitně zmíněna, byla nakonec schválena většinou 45 hlasů proti devíti (vesměs státy sovětského bloku), kdy se 26 států hlasování zdrželo – mimo jiné Indie, Francie, Velká Británie, Barma, Nepál, Kambodža a Cejlon.

Krátce poté odrážela indická diplomacie další dalajlamův pokus o zviditelnění problému jeho země, když tibetský vůdce prostřednictvím amerického velvyslance v Dillí projevil přání, aby mu bylo umožněno setkat se s prezidentem Eisenhowerem během jeho návštěvy Indie plánované na prosinec 1959. V rozhovoru s americkým velvyslancem Bunkerem dal tajemník indického ministerstva zahraničí jasně najevo, že takovéto setkání na indické půdě je zcela nevhodné a že by na celou návštěvu vrhlo stín. Posílilo by

¹⁶ Mullik 1971, s. 228–230.

¹⁷ FRUS, doc. 376, s. 763–765: Memorandum from Acting Secretary of State Dillon to President Eisenhower, Washington, April 30, 1959.

¹⁸ Ibid., s. 764; Knaus, s. 192–193.

¹⁹ National Archives, CAB128/33/54, Conclusions of a Meeting of the Cabinet, 20th October, 1959, s. 3; k francouzskému stanovisku viz FRUS, doc. 389, s. 786: Telegram from the Delegation to the U.N. General Assembly to the Department of State, New York, September 18, 1959.

²⁰ FRUS, doc. 398, s. 804–805; Telegram from the Embassy in India to the Department of State, New Delhi, November 23, 1959.

²¹ United Nations Treaty Series 1954, No. 2476, s. 294–305.

²² United Nations Treaty Series 1952, No. 1904, s. 48–53; United Nations Treaty Series 1960, No. 5125, s. 78–81.

²³ Gopal 1979, s. 195.

²⁴ Mullik 1971, s. 183.

podezření čínských komunistů a dodalo sílu jejich „urážlivému“ obvinění, že USA vyvíjejí na indickou vládu nátlak, aby podporovala tibetské hnutí odporu. Tajemník ministerstva zahraničí Dutt se zdráhal americký návrh Néhrúovi vůbec přednést a sám velvyslanec Bunker označil případné setkání za vysoce nežádoucí.²⁰

5. Lavírování ve větrech studené války

Zpravodajský úřad ale rozvíjel v pohraničí ještě další aktivity, které do značné míry unikaly pozornosti veřejnosti i kontrole exekutivy a jejichž rozsah je až dosud znám jen neúplně. Mohl se přitom opřít o několik dohod mezi Indií a Spojenými státy, jež byly vesměs vojenského charakteru a z nichž první byla uzavřena již 5. července 1947, tedy krátce před formálním předáním moci a rozdělením Britské Indie na dvě nezávislá dominia, Indii a Pákistán. Dohoda měla podobu pouhé výměny nót a povolovala přelety amerických vojenských letadel nad indickým územím a jejich mezipřistání na určených indických letištích. O dva roky později byla tato dohoda s drobnými úpravami prodloužena na neurčito; dodatek z roku 1955 pouze stanovil, že Indie bude od nynějška používání indických letišť americkými vojenskými letadly zpoplatňovat.²¹

Spolupráce, již ani jedna ze stran neměla v úmyslu věnovat jakoukoli publicitu, nezůstala omezena jen na přelety. Již v březnu 1951 uzavřely oba státy *Dohodu o vzájemné vojenské pomoci (Mutual Defense Assistance Agreement)* – opět pouhou výměnou nót. V roce 1954 ji následovala *Smlouva o vzájemné bezpečnosti (Mutual Security Act)*; obě dohody pak byly potvrzeny další nótou v roce 1958.²² Základním dokumentem, na něž se tyto smlouvy odvolávaly, byla *Smlouva o vzájemné pomoci (Mutual Defense Assistance Act)* schválená oběma komorami amerického Kongresu na jejich společném zasedání 6. října 1949. Jako příjemci americké vojenské pomoci zde byly jmenovány členské státy právě vznikajícího NATO, dále pak ještě výslovně Řecko, Turecko, Írán, Korejská republika a Filipíny. Článek 303 zmiňoval jako důvod mimořádné finanční pomoci ve výši 75 milionů dolarů „současnou situaci v Číně“; jako doklad o oprávněnosti užití těchto peněz na daný účel bude postačovat potvrzení ze strany prezidenta – „specifikovat povahu takovýchto výdajů je totiž nežádoucí“. Články 402 a 408e rozšiřovaly platnost této dohody na další země, které se v budoucnu budou mít zájem k ní připojit. Definiční pojmy v odstavcích 411d a 411e zahrnuje

do působnosti smlouvy i výcvik a předávání informací; termín „agency“ pak znamená jakoukoli organizaci založenou nebo zcela vlastněnou vládou Spojených států.

Tato dohoda, kterou se Spojenými státy o čtvrt roku dříve, 15. prosince 1950, uzavřel i Pákistán, vytvářela rámec pro součinnost smluvních stran při plánování a provádění tajných a podvrtných operací namířených především proti Číně. Pákistán se později otevřeně připojil k dalším aliancím zakládaným z podnětu USA (SEATO a CENTO) a jeho součinnost se pak zaměřovala spíše na operace namířené proti SSSR (poskytnutí letiště v Pěšávaru pro starty špiónážních letounů U-2) než proti Číně, v níž již na přelomu 50. a 60. let vycítil možného spojence proti Indii. Néhrú se naproti tomu obíral myšlenkami na „zadržování Číny pomocí přátelství“,²³ což mělo záhy za následek dvojkolejnost indické politiky vůči severnímu sousedovi: navenek přátelství a za kulisy podporu protičínského hnutí odporu v Tibetu.

Mullik ve svých memoárech zmiňuje rozhovory, které měl na toto téma s Néhrúem již v roce 1953 a 1954. Ministerský předseda schválil Mullikovy styky s tibetskými emigranty, kteří se po první čínské okupaci Tibetu v roce 1951 uchýlili do indického Dárdžilingu a Kalimpongů. Obzvláště cenný pro indickou zpravodajskou službu i pro tibetský odboj a jeho napojení na americkou CIA byl kontakt na dalajlamova bratra Gjalo Thondupa, který zde též přechodně pobýval. Néhrú byl připraven tibetské ilegály na indickém území tolerovat i v případě, když budou napomáhat odboji doma, a prohlásil, že pokud se nebudou kompromitovat příliš otevřeně, indická vláda nebude případným čínským protestům věnovat pozornost.²⁴ Základním motivem indické politiky vůči Číně bylo vědomí vlastní vojenské a ekonomické slabosti, která nedovolovala zaujmout sebevědomější postoj, a zároveň hluboká nedůvěra v čínské úmysly, jež bránila rozvoji skutečně přátelských vztahů. „Podvědomě jsme stále cítili, že Čína je potenciálně nepřátelská země“, píše Mullik a opakuje tak Patélovo staré varování. V kontextu nevyřešeného – a dlouhodobě neřešeného – pohraničního sporu mezi oběma zeměmi přinášela ovšem tato politika Indii ještě další rizika; Spojeným státům se zde naopak nabízela potenciální příležitost využít případného vyostření indicko-čínských vztahů k silnějšímu připoutání indického partnera k vlastnímu mocenskému bloku.

Néhrúova snaha vystupovat na mezinárodní scéně jako vůdce hnutí zemí nezúčastněných v mocenských blocích a jeho pokusy o prostředkování v konfliktech mezi USA a Čínou americkou vládu dlouhodobě iritovala. Obzvláště nepřízni se ve Washingtonu a Londýně těšil Néhrúův blízký přítel Krišna Menon, jehož výrazně levicové názory a občas hysterické chování z něj v očích západních politiků činily vážné bezpečnostní riziko. Mezi lety 1947 a 1952 Menon zastával funkci vysokého komisaře nezávislé Indie v Londýně; zde byl pod trvalým dohledem britské MI5, jež ho podezírala z napojení na britskou komunistickou stranu. Toto podezření se sice nikdy nepodařilo jednoznačně prokázat, podepsalo se ale na vyřazení Indie ze systému sdílení zpravodajských informací v rámci Commonwealthu²⁵ a ve Washingtonu a Londýně značnou měrou přispělo k vytvoření obrazu Indie jako nespolehlivého partnera s prokomunistickými sklony. Po skandálu s nákupem nefunkčních džípů pro indickou armádu byl Menon na podzim roku 1952 z Londýna odvolán a pověřen vedením indické mise v OSN. Zde se mimo jiné snažil o prostředkování v korejské krizi a později v konfliktu v jihovýchodní Asii, zasazoval se též o přijetí ČLR do OSN.

Není bez zajímavosti, že v získávání informací o Menonových kontaktech a aktivitách byl britské MI5 nápomocen i Mullikem vedený Zpravodajský úřad. Na rozdíl od Menona měl Mullik plnou důvěru britských a posléze i amerických tajných služeb. Spolupráce mezi Brity a Indy byla v této oblasti velmi těsná – indiští zpravodajci se například pravidelně účastnili školících kursů MI5 pořádaných v Londýně.²⁶ O těchto aktivitách nebylo informováno ani indické ministerstvo zahraničí ani sám Néhrú. Mullik se nechal slyšet, že v opačném případě by zde byla tendence tyto vzájemné kontakty omezit.²⁷ Jak levíčák Menon, tak probritský a proamerický Mullik se ovšem těšili Néhrúově plné důvěře; lze říci, že přímo zosobňovali vnitřní nesourodost jeho zahraničněpolitické orientace. Antagonismus mezi oběma Néhrúovými spolupracovníky se ještě více vyhroutil, když byl Menon v roce 1957 jmenován indickým ministrem obrany. V této době již probíhala spolupráce mezi Mullikovou zpravodajskou službou a americkou CIA při verbování a následné infiltraci tibetských odbojářů cvičených v USA zpět do Tibetu.

6. Ostré nóty, ostrá střelba (1959)

Stálé a postupně se prohlubující zhoršování

indicko-čínských vztahů, jež lze dobře vyčíst z textů protestních nót a memorand, jež si obě vlády ve stále kratších intervalech vyměňovaly, ale Dillí zřejmě dostatečně nevarovalo před možností eskalace až na úroveň ozbrojeného konfliktu. Během roku 1958 Čína několikrát upozornila Indii na aktivitu amerických agentů mezi tibetskou emigrací v Indii a uvedla i konkrétní jména osob, jichž se stížnost týkala. Přesná data schůzek a jména jejich účastníků, jež 3. srpna 1958 čínský velvyslanec v Dillí předal tajemníkovi indického ministerstva zahraničí, měla ukázat, že Čína je velmi přesně informována o tom, co se na indickém území v Kalimpongu děje a že zde nejde o žádné bezpředmětné propagandistické obviňování. Indie jakoukoli účast na těchto aktivitách ovšem trvale popírala a sama protestovala proti údajnému porušování indicko-čínské hranice čínskými pohraničními hlídkami.

Neřešený problém hranic se konečně vyjevil v plném světle v lednu 1958, kdy Zhou Enlai v dopise poprvé Néhrúa upozornil, že čínsko-indická hranice nebyla nikdy formálně delimitována, že tzv. McMahonova linie je produktem agresivní britské politiky a že z právního hlediska nemůže být považována za platnou.²⁸ Veřejně proklamovaný zájem indické diplomacie udržovat alespoň korektní vztahy se svým severním sousedem, beztak již popuzeným poskytnutím azylu dalajlamovi a tisícům dalších tibetských uprchlíků, zvláště kontrastoval s postupným vyostřováním situace přímo v terénu v indicko-čínském pohraničním pásmu. Vědomí vlastní vojenské slabosti, jež Indii neumožňovala vyjádřit svou nelibost nad čínským postupem v Tibetu důraznějšími silovými prostředky, dále posilovalo snahu zabezpečit co nejlépe alespoň vlastní severní hranici tichým obsazováním strategicky výhodných předstuných opěrných bodů.

Organizační struktura indické ostrahy hranic se ovšem v této době vyznačovala některými dosti zvláštními rysy. Néhrúova hluboce zakořeněná nedůvěra vůči ozbrojeným složkám a vojsku vůbec (formovaná zřejmě jeho zkušenostmi z protikoloniálního boje) nahrávala šéfovi indické zpravodajské služby Mullikovi, který hned na počátku padesátých let převedl agendu ochrany severního pohraničí do své kompetence a zřídil ve svém úřadu oddělení pro sběr informací o Tibetu a Číně. V terénu se tato aktivita promítla do postupného vybudování sedmašedesáti kontrolních stanovišť, odkud

²⁵ McGarr 2010, s. 449–450, 456.

²⁶ Andrew 2010, s. 445.

²⁷ Ibid., s. 457.

²⁸ Ali 1999, s. 100.

²⁹ Mullik 1971, s. 136.

³⁰ Ibid., s. 114.

³¹ Ibid., s. 216.

³² Notes, Memoranda and Letters Exchanged and Agreements signed between the Governments of India and China 1954–1959, s. 34.

³³ Hoffmann 1990, s. 70.

³⁴ Mullik 1971, s. 240.

³⁵ Ibid., s. 246.

vyrážely do terénu pohraniční patroly a na nichž specialisté znalí tibetštiny a čínštiny zachycovali a zpracovávali čínský komunikační provoz v jižním Tibetu. V roce 1960 zajišťovalo tyto aktivity na indicko-čínské hranici celkem 1334 osob.²⁹ Ve východním sektoru indicko-čínské hranice jim poskytovaly krytí polovojenské jednotky Ásámských střelců, jež podléhaly ministerstvu vnitra. Regulérní armáda se ostrahy indicko-čínské hranice neúčastnila – její role byla omezena na ochranu „horké“ hranice s Pákistánem.³⁰

Toto podivuhodné uspořádání Mullikovi vyhovovalo, protože mu umožňovalo rozhodovat zcela samostatně o přesném umístění kontrolních stanovišť – některá se podle potřeby mohla nacházet i severně od McMahanovy linie, kterou Čína až do počátku roku 1958 mlčky stále uznávala jako faktickou hranici. Mullik nepotřeboval, aby se v indicko-čínském pohraničí pohybovali příslušníci armádních složek, kteří do jeho zpravodajských operací a spolupráce s cizími rozvědkami nebyli zasvěceni a navíc podléhali ministru, který by měl vůči jejich charakteru nepochybně zásadní výhrady. To byl zřejmě hlavní důvod, proč i v době zostřujícího se napětí mezi oběma zeměmi po roce 1959 Mullik stále přesvědčoval Néhrúa, že ani asertivní postup indických patrol v hraničním pásmu nevyprovokuje čínskou stranu k větším vojenským akcím a že tedy převzetí ostrahy hranic armádou není nutné. Z jeho pamětí přitom vyplývá, že v únoru 1959 jeho Zpravodajský úřad odhadoval počet čínských jednotek v Tibetu na dvě stě tisíc mužů.³¹

Situace se ale zkomplikovala, když se indické patroly začaly pouštět příliš daleko na sever od svých výchozích stanovišť a narážely zde na aktivní čínský odpor. Čínské vyčišťovací operace v jižním Tibetu nasměrovaly posílené čínské patroly až do bezprostřední blízkosti pomyslné hraniční čáry a do častějšího kontaktu s patrolami indickými. Od poloviny roku 1959 se problémy tohoto druhu začaly množit jak ve východním sektoru, tak i na severozápadě v Aksai Čínu. 23. června vznesla Čína oficiální protest proti průniku indických jednotek v síle více než dvou set mužů na čínské území v oblasti Migyitun (tib. Mikhjimdün, čín. Majidun 马及墩) severně od McMahanovy linie. Čínu obzvláště znepokojilo, že zde indické jednotky operovaly „ve srozumění s tibetskými povstaleckými bandity“.³² Indie jakýkoli průnik popřela a sama obvinila Čínu z narušení hranice v oblasti jezera Panggong v Aksai Čínu. 25. srpna byl Migyitun

a další blízká lokalita Longju (tib. Langču, čín. Langjiucun 朗久村) svědkem dalšího ostrého střetu, při němž přišel jeden indický pohraničník o život. Výměnu protestních not pak 28. srpna zdramatizovalo Néhrúovo vystoupení v parlamentu, kde prohlásil, že „nemáme žádnou jinou možnost, než bránit hranice a integritu naší země.“³³ Současně bylo oznámeno, že odpovědnost za obranu východního sektoru přebírají regulérní armádní jednotky. 7. září vydalo indické ministerstvo zahraničí svou první Bílou knihu, v níž zveřejnilo všechny až dosud nepublikované protestní nóty, které si obě země během postupně gradujícího pohraničního sporu v posledních letech vyměnily. Protičínské nálady indického veřejného mínění vybuzené čínským postupem v Tibetu a dalajlamovým útekem do Indie byly těmito událostmi ještě dále posíleny a podstatně omezovaly možnosti vlády konflikt utlumit.

Během podzimu se situace naopak dále vyostřovala v Aksai Čínu, kde se indické hlídky pokoušely dostat až do bezprostřední blízkosti výše zmíněné kontroverzní silnice. Mullik se zde nyní snažil posílit patroly o podpůrnou vojenskou složku, narážel ale na chladný postoj armády i ministerstva vnitra, které odmítalo vysílat jednotky ústřední rezervní policie do odlehlejší oblasti, „kde neroste ani stéblo trávy“.³⁴ Mullik však byl mistrem improvizace: po určitém přemlouvání se mu podařilo přesvědčit svého přítele, generálního inspektora policie v Džammú a Kašmíru, k poskytnutí jedné roty rezervních policistů, kteří měli jeho předsunuté hlídky posílit. Výsledek na sebe nedal dlouho čekat. 21. října 1959 narazila jedna z těchto nově zformovaných patrol u průsmyku Kongka La (tib. Ngakarla, čín. Kongka shankou 空喀山口) na čínskou jednotku. V následném ostrém střetu bylo devět indických policistů zabito a dvanáct dalších zajato. Indické veřejné mínění bylo pobouřeno touto „čínskou agresí“, velení indických ozbrojených sil rovněž, ale v opačném směru: generální štáb armády se připojil ke kritice ministerstva zahraničí a obvinil vlastní rozvědku z expanzionismu a provokací. Náčelník generálního štábu žádal, aby veškerá aktivita zpravodajské služby v této oblasti byla od nynějška podřízena jeho kontrole. Tomuto přání nakonec ministerský předseda vyhověl a Mullik si pak jen trpce stěžoval, že „po tomto datu nebylo možno přidat do našeho skutečného vlastnictví ani jedinou čtvereční míli území“.³⁵ Střízlivý pohled odpovědných složek exekutivy

a armády dočasně převládá a asertivní postup v západním sektoru byl zastaven. Jak se záhy ukázalo, bohužel pouze dočasně.

Prameny a edice

Foreign Relations of the United States, 1958–1960, Volume XIX: China. Ed. H.D. Schwar. Washington, United States Government Printing Office, 1996.

National Archives, Kew, Richmond, CAB Records of the Cabinet Office, CC Series 1957–1963 (Harold Macmillan): Conclusions of a Meeting of the Cabinet, 20th October, 1959. CAB128/33/54.

Notes, Memoranda and Letters Exchanged and Agreements signed between the Governments of India and China 1954–1959: White Paper 1954–1959. New Delhi, Ministry of External Affairs, Government of India, 1959.

United Nations Treaty Series, vol. 141 (1952): United States of America and India, Treaty No. 1904 – Agreement Relating to Mutual Defense Assurances. Washington, 7 and 16 March 1951, s. 47–53.

United Nations Treaty Series, vol. 185 (1954): United States of America and India, Treaty No. 2476 – Exchange of Notes Constituting an Agreement between the United States of America and India Relating to Flights of Military Aircraft. New Delhi, 1 and 5 July 1947, s. 293–305.

United Nations Treaty Series, vol. 358 (1960): United States of America and India, Treaty No. 5125 – Exchange of Notes Constituting an Agreement between the United States of America and India for Assurances Regarding Mutual Defense Assistance. New Delhi, 16 April and 17 December 1958, s. 77–81.

<https://treaties.un.org/pages/UNTSONline.aspx?tab=SEARCH>

Použitá literatura

Ali, S. Mahmud: *Cold War in the High Himalayas: The USA, China and South Asia in the 1950s*. New York, St. Martin's Press, 1999.

Andrew, Christopher: *The Defence of the Realm: The Authorized History of MI5*. London, Penguin Books, 2010.

Dalai Lama: *My Land and My People*. New York, McGraw-Hill, 1962.

Das, Durga (ed.): *Sardar Patel's Correspondence 1945–50*. Vol. X.: *Acute Power Struggle – Triumph of Mutual Accommodation – Warning Against China*. Ahmedabad, Navajivan Publishing House, 1974.

Gopal, Sarvepalli: *Jawaharlal Nehru: A Biography*. Volume II: 1947–1956. London, Jonathan Cape, 1979.

—: *Jawaharlal Nehru: A Biography*. Volume III: 1956–1964. Cambridge (Mass.), Harvard University Press, 1984.

Gupta, Karunakar: A Note on Source Material on the Sino-Indian Border Dispute – Western Sector. *China Report* 17 (1981), s. 51–55.

Hoffmann, Steven A.: *India and the China Crisis*. Berkeley, University of California Press, 1990.

Knaus, John Kenneth: *Orphans of the Cold War: America and the Tibetan Struggle for Survival*. New York, Public Affairs, 1999.

Maxwell, Neville: *India's China War*. Bombay, Jaico, 1970.

McGarr, Paul M.: „A Serious Menace to Security“: British Intelligence, V. K. Krishna Menon and the Indian High Commission in London, 1947–52. *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 38/3 (2010), s. 441–469.

Mullik, Bhola Nath: *The Chinese Betrayal: My Years with Nehru*. Bombay, Allied Publishers, 1971.

Norbu, Dawa: Tibet in Sino-Indian Relations: The Centrality of Marginality. *Asian Survey*, 37/11 (1997), s. 1078–1095.

Woodman, Dorothy: *Himalayan Frontiers: A Political Review of British, Chinese, Indian and Russian Rivalries*. London, Barrie & Rocckliff – The Crescent Press, 1969.

Abstract

The India-China Border Question II

The new power configuration that emerged in the regions of South and East Asia in the wake of World War II and the following decolonization process introduced new players to the game of international politics; the roles played by them were often inherited from the actors of the previous era. It was the general framework of the bipolar world system and the Cold War that represented a new element in traditional rivalries, and which had the capacity to exacerbate problems that had previously lain dormant. The genesis and escalation of the India-China border dispute, interconnected with the status of Tibet, which was viewed by China as part of her own territory and contemplated by India as a semi-independent buffer state, serves as a classic example. On the Indian side, the problem was further aggravated by the inability of the government to coordinate and fully control the activities of its intelligence. The article follows the gradual development of the ambiguous approach of Indian foreign policy toward its northern neighbour and the silent Indian acquiescence of the involvement of the United States in the Tibetan issue up to the first bloody border clashes in 1959.

PhDr. Jaroslav Strnad, Ph.D., je historikem a indologem, vědeckým pracovníkem působícím v Orientálním ústavu AV ČR. Zabývá se studiem středověkých a moderních dějin Indie (spoluautor *Dějiny Indie*, NLN 2003) a indických jazyků hindštiny (*Morphology and Syntax of Old Hindi*, Brill 2013) a sanskrtu (spoluautor *Učebnice sanskrtu*, Karolinum 2012).